УВОДНА РЕЧ

Пред нашу духовну, научну и културално ангажовану јавност износимо двоброј 1-2 (2010) *Богословља* којим се – као прелазним бројем – инаугурише ново Уредништво и, уједно, потврђује континуитет часописа. Уредништво је задужено да овим часописом Православног богословског факултета (ПБФ) руководи у наредном петогодишњем периоду (2010–2015), стварајући аутентичне теолошко-научне вредности и релевантне облике духовног смисла. Користимо прилику да изразимо захвалност претходном Уредништву (2005–2009) предвођеном доцентом др Максимом Васиљевићем, епископом западно-америчким. У покушају да стабилизујемо формат часописа, који је у више периода прошао најмање четири естетска и техничка начина обликовања, што само по себи није за прекор (а уочљив је известан напредак), ипак, одлучили смо да дизајн часописа изведемо на основу *ӣрвих* бројева *Богословља* из 20-тих година прошлог столећа. Притом смо применили поступак рестилизације којом се води рачуна о нашој сопственој савремености. Од овог броја надаље, сходно одлуци Деканског колегијума ПБФ, у обавезне чланове сваког сазива Уредништва бирају се *и* професори који руководе групама предмета, дакле шефови група Православног богословског факултета. Од следећег броја = 1 (2011) очекујемо да установимо и Младо уредништво (апсолвенти, постдипломци, докторанди). Увођење младих колега у тим *Богословља* за циљ има да подстакне и обавеже најмлађи теолошки кадар на присан и правовремен сарадничко-уређивачки однос према нашем часопису. Тиме намеравамо да образујемо и помажемо наследнике искуснијих колега у том послу. У току је формирање Савета часописа (са члановима из реда најеминентнијих духовника, научника и академика домаће и иностране црквене и друштвено-културне јавности), као и тима теолошких сарадника из иностранства (истакнутих у својим црквено-академским срединама респективно). У току је и рад на разуђивању вебсајта Богословља. Предвиђен је низ иновација какве су формирање дигиталне архиве свих бројева часописа објављених до данас; увођење интерактивног имејл форума путем којег се могу оставити сугестије и дати критички коментари на одређене аспекте форме или садржаја часописа, или покренути питања с тим у вези; постављање огласа и докумената од значаја за промоцију *Богословља*, и друго.

Што се тиче генералне теолошке стратегије, мишљења смо да *Богословље* треба да изражава критички *саморефлектӣоване* начине пројављивања хришћанске мисли у српској црквеној и друштвеној историји, са приматом на православним изразима тих начина. Држимо да текстови озбиљних православних аутора из српског контекста морају бити подстицани једнако колико текстови православних колега из иностраних средина. Потоњи текстови, колико је то могуће, треба да су писани са свешћу да адресирају академску публику Српске православне цркве, односно хришћански образовану публику у српском духовно-културном простору уопште (наравно, не искључујемо позив на сарадњу колегама из ино-

славних теоријских средина – напротив). Историјски утемељена свест о одговорности према утврђивању српског православног теолошког идентитета треба да буде јасно профилисана. Теоријско промишљање православне духовности, мисли и активности – дакле – треба да је повезано са одговором *и* на питање о посебности и значају *срп̄ских начина̂* хришћанског богословског сензибилитета и стваралаштва. Речју, одговорност према помесној историји српске теологије (окренуте будућем) треба да проистиче из креативног учешћа у историји православне теологије у васељенском смислу – али, треба да важи *и обрнӯто*. С тим у вези, с једне стране, Уредништво је мишљења да православље не треба да подржава идеолошко мишљење: рецимо, нити „национализам", нити ускогруди „конфесионализам" (наиме, као и свака врста идеологеме, оба типа квазимисли наступају под знаком *редукције* штетне по католичански дубоке поруке и поуке догађаја Христа каквим га чува и предаје васељенско [οικουμενική] биће и свест Православне цркве). С друге стране, управо из разлога контекстуализације хришћанског предања и учења у *конкре̄тне* облике историје, друштва и личности – не подстичемо расплињавање мисли у сентиментално, нерасудљиво колико квазиглобалистичко „хришћанство уопште". Јер то може подстаћи изразе рђавог „екуменицизма", што је – опет – инверзни израз идеолошке опасности лошег „фундаментализма" и девијантног „зилотизма". У наведеним афирмацијама и негацијама тражићемо умну меру сагласну дару Духа, као и поуздан критеријум за *оријен̄тацију*. Уредништво стога подстиче, и нипошто не гуши, *различӣтост* мишљења – под условом да испуњава стандарде научне и етичке утемељености духа. Разуме се, Уредништво тиме не заступа нужно и аутоматски одређене или све ставове датих аутора, односно њихових прилога. С тим у вези приметили смо, осим изнимно, опадање спремности за полемичко сучељавање мисли. Такође је уочљиво устезање од отвореног дијалога око горућих питања: макар када је реч о већини академски профилисаних црквених гласила. То може бити један, и то индикативан, аспект кризе богословља на нашим просторима. У сваком случају, „нова отвореност" (којој се надамо) треба да позове на адресирање реалних, горућих и неодложивих проблема у нашој православној теологији – овде и сад. Стога полемички – надасве ангажовани – тонови или црте не требају да нас брину: ако су одговорни. Нећемо превише погрешити ако у следећим питањима видимо неке од фундирајућих тачака ослонца за критичко преиспитивање улоге, опсега и учинковитости православне *те̄олоӣје* (и наше помесне) Цркве, онакве каква се да̂ изразити преко *Боӣословља*. То су уједно стратешке смернице ка којима, и помоћу којих, желимо развијати часопис у следећем периоду: (1) однос академско-научне и црквено-егзистенцијалне стране теологије, с обзиром на изворни и правилно верификован идентитет богословља уопште, (2) задаци и циљеви теологије с обзиром на друге духовно-друштвене али и природне науке, с обзиром на епоху мулти-интер-дисциплинарности и усуд фрагментације знања, као и с обзиром на проблеме граничних подручја науке, биоетику, екокризу, технократско отуђење човековог света живота, (3) статус и смисао људског бића у савременом глобализованом друштву,

с обзиром на онтолошке, етичке и антрополошке перспективе православне теологије и Цркве, (4) истраживање критичко-креативних потенцијала главних модела новијег православног богословља, нпр. модела „неопатристичке синтезе", али и других, с обзиром на потребу преиспитивања њихове релевантности, капацитета за развој, али и граница у контексту експлозивних промена у савременом свету, (5) у религиолошком и философско-религијском смислу покушаћемо да развијемо нова сазнања о епистемолошком статусу религијских исказа, с тим у вези осветљавање и библијских основа богословља добија на значају (и не само зато), (6) историја српских теолошких облика и упознавање разлога из којих је дошло било до стагнације било до напретка, такође су, како је назначено, део смерница које треба да обликују садржаје и приоритет рада часописа, најзад, (7) однос теологије и масовне културе, и уопште социолошка, комуникколошка и естетичка страна православне мисли и духа, треба да буде више – дакле систематичније – подстакнута него раније. Напослетку, најављујемо (8) повратак нашој (нажалост још увек скромној) традицији коментаторских превода фундаменталних текстова црквених отаца и учитеља Цркве, с надом на уочавање нових херменеутичких приступа и резултата.

У броју што је пре нама представљамо следеће радове који, на пригодан начин, покривају кључне системске области и дисциплине хришћанске теологије – старозавенту, новозаветну, патролошку, антрополошку, теолошко-културалну, литурголошку и црквено-историјску: Родољуб Кубат, „Два аспекта (библијске) теологије: херменеутички нацрт" (у тој студији налазимо смело, проницљиво и преко потребно тематизовање односа академске теологије према шире посматраним интересима верујућих који конституишу заветну заједницу са Богом, са релевантним еклисиолошким и теолошким импликацијама); Небојша Тумара, „Старојеврејски корен שטן – stn и питање старозаветног монотеизма" (та студија представља подробну теолошко-филолошку анализу оних поглавља Библије где се корен שטן користи као именица која описује биће чије се карактеристике – пре свега дијаболичко „противљење" – само назиру у тексту Старог завета, али се дају реконструисати контекстуализацијом Библије у *свет* Старог завета, као и на основу постбиблијске литературе); Христос Караколис, „Новозаветна наука у православној Цркви и теологији: потреба и изазов једне синтезе" (у том веома упутном раду аутор се залаже за даљу интеграцију научног проучавања Новог завета у православну теологију, али, у односу на достигнућа новозаветне науке на Западу, он сматра да је – притом – потребан оквир који на Западу „недостаје", а то је онтолошка стварност Цркве); Давид Перовић, „Харизматологија и аретологија светог Василија Великог" (у том акривичном и минуциозно изведеном раду аутор осветљава темељну и неопходну везу харизматских и етичких планова хришћанског живота узетог у ширем светотајинском и аскетолошком смислу, чиме уочавамо аутентичан смисао „моралног" утемељења човека у Богу, односно Цркви); Максим Васиљевић, „О хагиографском делу Светога Симеона Метафраста: биографија, редакција, теологија" (та студија представља добродошло подробно истраживање, излагање и упућивање у агиолошке и хагио-

графске аспекте духовног богословља код нас недовољно познатог, и још мање истраженог, дела поменутог оца Цркве); Богдан Лубардић, „'Шта је то људско биће?'" – савремена православна антропологија: перспективе просополошког правца" (том студијом аутор је представио основне елементе антрополошког модела савремених православних теолога који припадају персоналистичком правцу мишљења ослоњеном на тријадолошке, христолошке и еклисиолошке димензије учења Цркве о човеку – а с обзиром на модерну антрополошку и научну дебату о идентитету људског бића); Анђело Скола, „Дијалог хришћанства и модерног света" (тај рад представља предавање које је кардинал Скола одржао на ПБФ с намером да адресира проблем помрачења а затим повратка свести о Богу на Западу, говорећи феноменолошки и егзистенцијално о христолошки „божанској граматици" света постојања у Богу и о значајном дијалошком потенцијалу природе хришћанства); Зоран Ранковић, „Два богослужбена текста у српској рукописној традицији" (у том прилогу аутор осветљава два богослужбена текста који се ретко срећу у српској рукописној традицији: један је Херувимска песма на Пасху, а други је тропар и кондак из Службе преноса моштију Лазара Четвородневнога); Владислав Пузовић, „Канонски спорови у Московској патријаршији 20-их и 30-их година XX века..." (како поднаслов указује, та студија разматра изазове што их савременој руској црквеној историографији и даље упућују тешки и комплексни проблеми црквене стварности Руске цркве у доба постреволуционарног лењинизма и затим стаљинизма); Никола Танасић, „Голгота руског народа и државе: разматрање дела Наталије Нарочницке *Русија и Руси у светској историји*" (том научном расправом упознајемо амбициозан, релевантан и обасјавајућ покушај руске научнице да на историософски начин, акцентован геополитиколошки, захвати и оспољи „руску идеју" – посебно у смислу утемељујућег значаја православног хришћанства за руски народ, Цркву, културу и државност); на крају следе прикази следећих недавно објављених делâ од интереса за црквено-интелектуалну јавност: Мило Ломпар (прир.) Никола Милошевић *Буктиње* (2009) – прилог Марка Делића; Владимир Вукашиновић, *Српска барокна теологија* (2008 [²2010]) – прилог Давида Перовића; Богдан Лубардић, *Јустин Ћелијски и Русија: путеви рецепције руске философије и теологије* (2009) – прилог Милосава Гудовића. Уредништво је одлучило да задржи праксу објављивања Летописа ПБФ. Али од следећих бројева начин форматирања и структурирања те хронике биће промењен, надамо се на боље.

У нади да ћемо заједно наставити истраживачки, стваралачки и научни рад на одговорном и критичком одгонетању љубави и смисла који су нам дарована у Исусу Христу – оваплоћеном Логосу Бога Живог, предајемо вашој пажњи нови број *Богословља* с уверењем да ћемо бити причасници теолошког призива назначеног у речима Апостола: „... овај Исус, којег ја вама проповедам, јесте Христос... " (Дап 17, 3).